

pravilnog *zaspe*, a za protivljenje tome »zaspu« kao obliku glagola »zaspati« nije potrebno biti jezički čistunac, već samo logičar.

Zaspati, dakle, u 3. licu množine sadašnjika (prezenta) ne glasi »zaspu«, već: (oni) *zaspe*.

Jordan Molović

NEVOLJE S GENITIVOM

U Politici 4. 1. 1979, 19, beše naslov »Četiri gola Bajevića«.

A nije reč o četvorici golih, nagih ljudi, već o golovima, odnosno zgodicama koje je Dušau Bajević postigao na jednoj nogometnoj utakmici.

Evo još nekih primera, opet naslova uglavnom, iz istog lista: »Poseta Brežnjeva Bugarskoj«, »Prednost Valdhajma«, »Veče Dvoržaka«, »Nova pobjeda Larsena«, »Prodor Ljubojevića«, »beba mamuta«, »Smrt Milivoja« (kako je rekao poznati glumac R. Plavović), »Čestitka Minića«, »Treći poraz Partizana«, »Trijumf Sloge«, ili: Nagrada Avnoja, Veče poezije Afrike, avioni JAT-a, udova Sretena.

Zatim: »Šavnik, januara«, pa »Kiprijanu maja u SSSR-u«, a poznati novinar (P. Milojević) veli (Politika, 23. 1. 1979, 15) o jednom diplomatu: »Blistave inteligencije, svi su u njemu gledali izlazeću zvezdu naše politike i diplomatije«.

U našem jeziku pravilo je da se neki genitivi, naročito vremenski (temporalni) i pripadni (posesivni), ne mogu upotrebiti sa-

mi, kao jedna reč, već kao rečje (sintagma), a najbolje je mesto jednog genitiva s posesivnim značenjem upotrebiti pripadni pridev.

Stoga je u navedenim primerima valjalo reći: Četiri *Bajevićeva* gola (ili, bolje: zgoditka), *Brežnjevljeva* poseta Bugarskoj, *Valdhajmova* prednost, *Dvoržakovo* veče, *Nova Larsenova* pobjeda, *Ljubojevićev* prodor, *mamutova* beba (ili: mamuče, a ne »mamutče«, kako piše, dvaput, u Politici, 2. 2. 1979, 5), *Milivojeva* smrt, *Minićeva* čestitka, Treći *Partizanov* poraz, *Slogin* trijumf, pa: *Avnojeva* (ili Avnojska) nagrada, *Veče afričke* poezije, *JAT-ovi* avioni, udova (ili udovica) *Sretenova*, odnosno Sretenova udov(ic)a.

Mesto »Šavnik, januara« i »Kiprijanu maja u SSSR-u«, trebalo je navesti neki datum, ili reći: početkom, sredinom, krajem tog meseca (nikako samo »januara«), ili: u maju (ne samo »maja«).

Citat iz napisa P. Milojevića, s loše upotrebljenom genitivnom sintagmom, primer je neslaganja (nekongruencije, disharmonije) rečeničnih delova i nejasnosti kazivanja, pa je valjalo reći: Kako (ili: budući da) je bio blistave inteligencije, svi su u njemu gledali izlazeću zvezdu naše politike i diplomatije.

Evo, najzad, i dvaju književnih uaslova.

Majerov »Dnevnik Očenaška« (koji smo gledali preko televizije, ili: na televiziji) zapravo je *Očenaš(e)kov* dnevnik, a Smiljanićev »Slučaj šampiona« (takođe s televizije) — *Šampionov* slučaj.

Jordan Molović

OSVRTI

NOVA I CJELOVITA SLIKA POVIJESTI HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

Studija Dalibora Brozovića *Hrvatski jezik, njegovo mesto unutar južnoslavenskih*

i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti u knjizi Hrvatska književnost u evropskom kontekstu, Liber, Zagreb, 1978, izazvala je veliko zanimanje. U jednom smislu s pra-

vom. Ona nam daje novu i cjelovitu sliku povijesti hrvatskoga književnog jezika. Dosađajna je bila nepotpuna i u osnovi kriva.

Na povijest hrvatskoga književnog jezika nakon pobjedničkoga razdoblja hrvatskih vukovaca gledali smo u svjetlu u kojem su je prikazivali pobjednici. A oni nisu imali razumijevanja za ono što je bilo prije njih. Prikazivali su to doba, i djelovali su tako, kao da u njemu nije bilo ništa vrijedno, da su oni zapravo početak novoga i jedino pravog puta. Koliko su i isticali ime Ljudevita Gaja, spominjali su ga više kao dobrodošlu parolu. Tako je opća slika svih obrazovanih, pa i prosječno obrazovanih lingvisti, bila kriva jer su u nju unošene samo one činjenice koje su se s njom slagale, druge su se iskrivljavale, a treće su se prešućivale ili su bile nepoznate. Brozović posebno ističe kako je *jezična* uloga Ljudevita Gaja bila precijenjena — što je onda išlo na štetu njegove političke i kulturne uloge — značenje Bečkoga književnog dogovora predimenzionirano, a djela hrvatskih pisaca od preporoda do pobjede hrvatskih vukovaca izdavana su poslije s izmijenjenim jezikom. Sve je to djelovalo tako kao da je Ljudevit Gaj i u jezičnom pogledu napravio dubok jaz. Po tome je opća slika bila ovakva: suvremeni srpskohrvatski književni jezik, a s njime i suvremena hrvatska i srpska književnost počinju od Ljudevita Gaja i Vuka Stefanovića Karadžića. Sažetak takvih gledanja može se naći u članku Aleksandra Belića *Srpski jezik među drugim slovenskim jezicima*. U početku on sažeto prikazuje povijest srpskoga i hrvatskoga književnog jezika. Ističe da su Srbi do Vuka Karadžića imali »nenarodni« književni jezik: crkvenoslavenski u srpskoj redakciji, zatim ruskoslavenski i srpskoslavenski, a Hrvati hrvatski crkvenoslavenski. »Ali pored tih nenarodnih književnih jezika, iako u mnogome bliskih srpskohrvatskom jeziku, bilo je u srpskohrvatskoj kulturi nekoliko pokrajinskih književnosti, katkada i od velikog značaja za srpskohrvatski narod — kao što je bila dubrovačka književnost, sa narodnim jezicima.«¹ Tu spominje čakavski književni jezik, dubrovački, bosansku knji-

ževnost s Matijom Divkovićem na čelu, dalmatinsku štokavsku s Andrijom Kačićem Miošićem, ne prelazi ni preko »malene, ali značajne slavonske književnosti, sa Matijom Reljkovićem na čelu«, navodi dakle gotovo iste činjenice kao i Brozović, ali sa sasvim suprotnim zaključkom:

»Sve je to presečeno radom Vuka Karadžića (od 1814 g. i docnije) i radom Ljudevita Gaja, osnivača t. zv. Ilirskog pokreta, od 30-te godine XX v. Iako su njihovi putevi bili u prvo vreme različni, ipak su se hrvatski rodoljubi sreli sa Vukom na istom terenu 1850 godine.«²

Jezično djelovanje Vuka Karadžića u Srba zaista znači korjenit prijelom s dotadašnjom jezičnom praksom, ali u Hrvata, ističe Brozović s pravom, takva prijeloma u jezičnom, pa ni u književnom, smislu nije bilo. Ljudevit je Gaj dotadašnji hrvatski štokavski književni jezik, koji je postojao i prije Gaja i koji je bio većinski, samo proširio i na onu manjinu Hrvata koji su se služili kajkavskim književnim jezikom. Gajeva je *jezična* zasluga u tome što je sve Hrvate ujediniio u jednom književnom jeziku. »Korjenit prijelom«, a prema njemu i kriva slika nastaju kad se hrvatska jezična situacija promatra »zagrebocentrično«, a ta je osnovica očito preuska za cjelovitu sliku. Ona je sasvim drugačija ako jezična zbivanja promatramo »kroatocentrično«, kako to čini Brozović, dakle sa širega gledišta.

Brozović je nekim svojim prijašnjim radovima, a posebno navedenom studijom promijenio tu netočnu i štetnu dihotomiju, prevladao ju je uspješnom sintezom svojih istraživanja i istraživanja drugih filologa. Odembra disiecta napravio je cjelinu vidljivu kao na dlanu: preglednu i lako pamtljivu. Cijelu povijest hrvatskoga književnog jezika od Bašćanske ploče do naših dana podijelio je u šest razdoblja, tri predstandardna i tri razdoblja razvoja jezičnoga standarda:

¹ Oko našeg književnog jezika, Beograd, 1951, str. 26. U Napomenama ovoj knjizi, str. 325, piše: »Iz predavanja prof. A. Belića održanog u Slavističkom seminaru na Bledu 10 avg. 1950 g.«

² N. dj., str. 27.